

DOCUMENTE INEDITE PRIVITOARE LA ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI BĂNĂȚEAN

Simion Dănilă

În general puțin cunoscute istoricilor învățământului din Banat, documentele de față au rămas, după știința noastră, nepublicate până în prezent. Dată fiind valoarea lor informațională de ansamblu, am considerat utilă editarea lor - în originalul german și în traducere românească.

Primele trei documente ne parvin din Arhivele Statului din București, Microfilme Jugoslavia, rola 92, cadrele 476 - 491. Este vorba de microfilmelor unor tabele aflate la Sremski Karlovci, Arhiv Vojvodine, Fond Ilirska Dvorska Deputacija 1745 - 1777, cutia 1349 B, nr. 213, p. 87 - 103.

Din cadrul întâi al primului document, o conscripție a școlilor din districtul Timișoara înființate în 1774, lipsesc, pentru cinci sate, rubricile «Localități» și «Învățători», cea dintâi ușor de reconstituit prin coroborare cu alte surse documentare, ceea ce am și făcut în paranteze drepte. Din ultimul cadru referitor la același document lipsește, pentru patru localități, rubrica «Observații», unde ar fi trebuit să figureze și semnatura emitentului. Acesta este Teodor Ivanovici lancovici de Mirievo, directorul de atunci al școlilor ortodoxe din Banatul civil (numit în această funcție la 6 februarie 1773). Compararea scrisului cu celelalte acte redactate de el (cum sunt și cele două următoare) nu lasă nici un dubiu în această privință. Documentul este emis, după cum ușor ne putem da seama, în primăvara lui 1774, în nici un caz înainte de 1 martie.

La rubrica «Localități», sub numărul curent, o altă mână notează ulterior, pe toate aceste prime trei documente, cifre care, comparate cu datele furnizate de alte surse, indică numărul de case din localitatea respectivă la acea dată. Noi le-am notat în paranteze rotunde după numele localității.

[Textul original]

Consignation

[der Illyischen National-] Schulen, in dem ganzen Temesvarer District vorfindig, und was für Anstalten in Ansehung [ihrer Errichtung] getroffen worden

Ortschaften	Schulmeister	Der Tag ihrer Anstellung	Jährliche Besoldung in baaren		Frucht	Kukurucz	Gers	Haber	Heu	Brennholz	Stroh	Rohr	Anmerkungen
			F[lo-] Kr[eu-] rine] zer]	Met-zen	Met-zen	Met-zen	Met-zen	Schöber	Klatte	Fuhren	Bündel		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14*
[1. St. Andrasch]	[-vics]	D. 7. Febr. 1774	40	-	6	-	-	-	-	4	-	-	Demahlen kein Schul-Haus, solches aber zu erbauen, der Gemeinde auferlegt worden
2. [Pecskerek]			40	-	10	-	-	-	-	4	-	-	Es ist der Gemeinde anbefohlen worden, das Schul-Haus errichten zu lassen.
[3. Kenez]		Der 12. Jan. 1774	42	-	-	-	-	-	-	4	20	-	Der Oberknes Unguran hat solche Anstalten getroffen, da die Gemeinde recht vortreffliches Schul-Haus errichten lassen.
[4. Baratzhaz]	[-vics]	D. 1. Febr. 1774	20	-	6	6	-	-	-	2	10	-	Das Schul-Haus erbauen zu lassen.
[5. Ketely]		D. 1. März 1774	40	-	6	6	-	-	-	3	-	-	Es ist der Gemeinde auferlegt worden, das Schul-Haus so wie in dem Dorfe Kenez, auf dem neben der Kirche angewiesenen Platze errichten zu lassen.
6. Variasch (245)	Joann Popovics Pfarr-Geistlicher	D. 1. März 1774	40	-	6	6	-	-	-	3	20	-	Die Gemeinde hat sich verbunden, das Haus von dem Theodor Ternics um 41 Fl[orin] zu kaufen, und bis Monath Mai reparieren zu lassen, um darinnen die Jugend unterrichten zu können.
7. Nagytala (122)	Thomas Theodoro-vics	D. 1. Febr. 1774	30	-	6	5	-	-	-	2	15	-	Die Kinder lernen in dem Hause eines gewissen Arsenil Gramula, bis das Schul-Haus erbaut werden wird.

* Numerotarea rubricilor ne apartine, permitindu-ne sa nu retinam in litere, ca in original, pe fiecare pagina, capul tabelului. Am procedat la fel si in cazul urmatoarelor doua documente (n. S. D.).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
8 Szekusics (207)	Theodor Unguran	D 1 März 1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	Es ist der Gemeinde auferlegt worden, das Schul-Haus neben der Kirche errichten zu lassen
9 Fentak (213)	Petrus Martinovics	D 1 Febr 1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	Das Schul-Haus neben der Kirche erbauen zu lassen, ansto studieret die Jugend in dem eigenen Hause des Schulmeisters.
10 Monostur (194)	Moyses Popovics	D 1 Jan 1774	38	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Dieses Früh-jahr annoch das Schul-Haus errichten zu lassen
11 Calacsa (160)	Jon Bukurov	D 1 Febr 1774	30	-	10	-	-	-	-	2	10	-	Der Gemeinde habe auferlegt das Schul-Haus bis Mai vollkommen errichten zu lassen
12 Schadany (145)	Traill Paunovics	D 1. März 1774	20	-	6	6	-	-	-	2	10	-	Gleichwie zu Calacsa. Hier ist ein gewisser Jon Schikrun, der für die Aufnahm[e] des Schulweesens recht gut gesinnet ist.
13 Szecsangy (224)	Axentius Joannovics	D 1. Febr 1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	Das Schul-Haus annoch dieses Früh-jahr errichten zu lassen
14 Murany (220)	Michael Michailovics	D 1 Febr 1774	35	-	8	-	-	-	-	4	10	-	Es sind die Anstalten, so wie zu Szecsangy getroff[en] worden
15 Cser[n]je- tyaz (177)	Lucas Georgievics	D 1 März 1774	20	-	15	-	-	-	-	3	-	-	Es ist dem Schulmeister die Unterweisung der Kinder in seinem eigenen Hause, bis zu Erbauung des Schul-Hauses, auferlegt worden.
16 Jezvin (174)	Dermahlen kein Schulmeister		30	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Die Gemeinde hat versprochen, das Schul-Haus zu erbauen, und dem Schulmeister jährlich 30 Fl[orine], 10 Metzen Frucht, 4 Klafter Brennholz, und 10 Fuhren Stroh abzureichen.
17 Janova (216)	Nicolaus Popovics	D 1 März 1774	30	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Hier ist kein Schul-Haus vorhanden, mithin solches erbauen zu lassen, wurde der Gemeinde anbefohlen
18 Bencseg (143)	David Schivu	D 1 Marz 1774	30	-	6	6	-	-	-	4	10	-	So, wie zu Janova.
19 Petrovo- szelo (103)	Theodor Popovics	D 1 Febr 1774	20	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Das Schul-Haus annoch dieses Früh-jahr zu Stande zu bringen.
20 Bukovecz (89)	Dermahlen kein Schulmeister												Der Kreis Jenko Czaranu zu Bukovecz ist sehr wider die Errichtung des Schul-Hauses gewesen, habe sich auch nicht erklären wollen, in Betreff[!] der jährlichen Besoldung des Schulmeisters.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
21 Medvesch (85)	Basilius Popovics	D 1. März 1774	25	-	6	6	-	-	-	4	10	-	Das Schul-Haus bis Monath May errichten zu lassen.
22 Moschni- tza (105)	Kein Schulmeister		25	-	6	6	-	-	-	4	10	-	So, wie zu Medvesch. Es ist ein Mann der nahmens Simeon Libra, der für die Aufnahm[e] des Schulweesens scheinet recht gut gesinnet zu seyn.
23 Gertya- nosch (76)	Joann Muntyanu	D.1. März 1774	20	-	3	3	-	-	-	3	6	-	Das Schul-Haus annoch dieses Früh-jahr errichten zu lassen.
24 Bazosch (144)	Lupul Popovics	D.1. März 1774	20	-	4	4	-	-	-	3	10	-	So, wie zu Petrovosezlo.
25.Girovda (80)													Diese drei Ortschaften haben sich noch nicht erklärt, wie viel sie dem Schulmeister jährlich geben werden; und da in denselben gar keine Schul-Häuser vorhanden, so habe befohlen, solche dieses Früh-jahr errichten zu lassen
26.Remeta (176)													
27 Schezvar													
28.St. Mihai (237)	Joann Martinovics	D.1. März 1774	35	-	20	-	-	-	-	-	30	-	Hier ist ein sehr kleines Schul-Haus vorfindig, die Gemeinde aber hat versprochen, ein größeres erbauen zu lassen
29 Girok (203)	Marko Markovics	D.1. März 1774	32	30	16	-	-	-	-	-	30	-	Es ist dem Schulmeister aufgetragen worden, bis zu Errichtung des Schul-Hauses, die Kinder in dem Hause des Gruja Buibaschu zu unterrichten.
30 Dinyaesch (164)	Stephan Roikovics	D.1. Jan. 1774	35	-	16	-	-	-	-	1	30	-	Das Schul-Haus ist neben der Kirche errichtet, so aber die Gemeinde zu reparieren, und in vollkommenen Stand zu bringen versprochen hat.
31.Ultvin (200)	Janosch Constanti- novics	D.1. Jan. 1774	35	-	10	-	-	-	-	-	20	-	Das Schul-Haus besteht aus 2. Stuben und 1. Kuchel
32.Bereksov (292)	Janko Michailovics	D.1. März 1774	35	-	20	-	-	-	-	-	30	-	Bis das Schul-Haus errichtet werden wird, sollte der Schulmeister die Kinder in seinem eigenen Hause unterweisen.
33.Paracz (374)	Simeon Popovics	D.1. März 1774	35	-	20	-	-	-	-	-	30	-	Der Schulmeister ist verbunden die Kinder in seinem eigenen Hause zu unterrichten, bis die Gemeinde ein Schul-Haus erbauen wird

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
34 Kischovska (137)	Martin Michailovics	D.1. Marz 1774	25	-	8	-	-	-	-	-	-	-	Das Schul-Haus hat die Gemeinde annoch dieses Früh-jahr zu errichten sich anherschig gemacht. Dem Pfarr-Geistlicher Christophoro habe befohlen, seinen Sohn alsogleich in die Schule zu schicken, und seinen Pfarr-Kindern mit gutem Beyspiele vorzugehen.
35. Scheg (184)	Dermahlen kein Schulmeister												
36. Nemeth (107)	Peter Stoikov	D.1. Marz 1774	Die Gemeinde will Ihn und sein Haus von allen Abgaben frey-halten, womit auch der Schulmeister zufrieden gewesen.							Das Schul-Haus annoch dieses Früh-jahr zu errichten.			
37. Pobda (89)	Voemir Popeszku	D.1. Marz 1774	10	-	10	-	-	-	-	-	250	Der Schulmeister wird die Jugend in seinem eigenen Hause unterrichten, Gavril Jankov, und Jovan Jankov, zwey ehrliche, und für die Schule gutgesinnte Männer.	
38 Csenei (126)	Constantinus Paulovics	D.1. Marz 1774	30	-	20	-	-	-	-	-	300		
39. Kecsa (188)	Antonius Stojanovics	D.1. Jan. 1774	40	-	20	-	-	-	-	-	300		
40 Clary (123)	Lazar Nenadovics	D.1. Marz 1774	30	-	20	-	-	-	-	-	300		
41 Czemiya (154)	Basilus Popovics	D.1. Febr. 1774	30	-	15	-	-	-	-	-	300		

Conscriptia

școlilor [naționale ilirice] aflătoare în întregul district Timișoara și ce măsuri au fost luate cu privire la [ridicarea lor]

Locații	Invățători	Ziua numirii lor	Leafa anuală în bani	Fructe	Po-rumb	Orz	Ovăz	Fân	Lemne de foc	Pale	Trestie	Observații	
				florini] [rei-tari] ¹	Metri ¹	Metri	Metri	Metri	Clai	Stângeni ¹	Care	Legături	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
[1 Sânandrei] [-vici]		7 febr. 1774	40	-	6	-	-	-	-	4	-	-	În prezent fără edificiu școlar, însă s-a impus comunei să clădească unul.
[2 Beciche-reu Mic]			40	-	10	-	-	-	-	4	-	-	I s-a poruncit comunei să ridice clădirea scolii
[3 Satchinez]		12 ian. 1774	42	-	-	-	-	-	-	4	20	-	Obarchinezul Ungureanu a luat așa măsuri, încât comuna să ridice o clădire școlară de-a dreptul excelentă.
[4.Bărăteaz]	[-vici]	1 februarie 1774	20	-	6	6	-	-	-	2	10	-	De ridicat clădirea scolii.
[5. Gelu]		1 mart. 1774	40	-	6	6	-	-	-	3	-	-	I s-a impus comunei să ridice clădirea scolii, ca și la Satchinez, pe locul repartizat lângă biserică.
6. Variaș (245)	Ioan Popovici	1 mart. 1774	40	-	6	6	-	-	-	3	20	-	Comuna s-a obligat să cumpere casa de la Teodor Temici cu 41 florini și s-o repară până în luna mai, pentru ca tinerimea să poată învăța carte în ea.
7. Satu Mare (122)	Toma Teodorovici	1 februarie 1774	30	-	6	5	-	-	-	2	15	-	Copiii învăță în casa unui anume Arsenie Gramula până când va fi construită școala.
8. Secusigiu (207)	Teodor Ungureanu	1 mart. 1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	I s-a impus comunei să ridice școala lângă biserică.
9. Feinac (213)	Petru Martinovici	1 februarie 1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	A se construi școala lângă biserică, acum tinerimea studiază în propria casă a invățătorului.
10. Mănăstur (194)	Moise Popovici	1 ian. 1774	38	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Încă în această primăvară să se ridice școala.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
11. Câlăcea (160)	Ion Bucurov	1febr.1774	30	-	10	-	-	-	-	2	10	-	Am impus comunei să termene de ridicat școala până în mai.
12. Jadani [azi, Cornești] (145)	Trăilă Paunovici	1mart.1774	20	-	6	6	-	-	-	2	10	-	Ca și la Câlăcea. Aici este un anume Ion Jicmuni care e foarte dispus să preia învățământul public.
13. Seceani (224)	Axentie Ioanovici	1febr.1774	25	-	10	8	8	8	-	3	-	-	A se ridică școala încă în această primăvară.
14. Murani (220)	Mihail Mihailovici	1febr.1774	35	-	8	-	-	-	-	4	10	-	S-au luat măsuri ca la Seceani.
15. Cemăteaz (177)	Luca Gheorghe- vici	1mart.1774	20	-	15	-	-	-	-	3	-	-	I s-a impus învățătorului instruirea copiilor în propria casă, până la construirea școlii.
16. Izvin (174)	In prezent fără învăță- tor		30	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Comuna a promis să construiască școala și să ofere anual învățătorului 30 florini, 10 metri de fructe, 4 stânci lemn de foc și 10 care de paie.
17. Ianova (216)	Nicolae Popovici	1mart.1774	30	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Aici nu există clădire școlară, prin urmare s-a poruncit comunei să construiască una.
18. Bencec (143)	David Jivu	1mart.1774	30	-	6	6	-	-	-	4	10	-	Ca și la Ianova.
19. Petro- vaselo (103)	Teodor Popovici	1febr.1774	20	-	10	-	-	-	-	4	10	-	Clădirea școlii să fie gata încă în primăvara aceasta.
20. Bucovăț (89)	In prezent fără învăță- tor												Chinezul Iancu Tăranu din Bucovăț s-a impotriva din răspunderi ridicării școlii, n-a vrut să se pronunte nici în privința simbriei anuale a învățătorului.
21. Medveș [azi, Urseni] (85)	Vasile Popovici	1mart.1774	25	-	6	6	-	-	-	4	10	-	Clădirea școlii să se ridice până în luna mai.
22. Moșnița [Veche] (105)	Fără învăță- tor		25	-	6	6	-	-	-	4	10	-	Ca și la Medveș. E un bărbat, pe nume Simion Libra, care pare a fi foarte dispus să preia învățământul public.
23. Cărpiniș (76)	Ioan Munteanu	1mart.1774	20	-	3	3	-	-	-	3	6	-	școala să fie ridicată încă în primăvara aceasta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
24. Bazoş (144)	Lupul Popovici	1 mart. 1774	20	-	4	4	-	-	-	3	10	-	Ca și la Petrovasele.
25. Ghiroda(80)													Aceste trei localități încă nu s-au pronunțat că îi vor da învățătorului pe anii și, întrucât aici nu există clădiri școlare, suntem prinții să fie ridicate încă în această primăvară.
26. Remetea [Mare] (176)													
27. [?]'													
28. Sărmașau [Român] (237)	Ioan Martinovici	1 mart. 1774	35	-	20	-	-	-	-	-	30	-	Aici se află o școală foarte mică; dar comuna a făgăduit să construiască una mai mare.
29. Gioc (203)	Marcu Marcovici	1 mart. 1774	32	30	16	-	-	-	-	-	30	-	I se poruncă învățătorului ca, până la ridicarea școlii, să-i învețe pe copii în casa lui Grăiția Buleanu.
30. Dimiș (164)	Ștefan Roicovici	1 ian. 1774	35	-	16	-	-	-	-	1	30	-	Școala este ridicată lângă biserică, apăsând comuna și făgăduindu-să o repară și să-oeduca în bună stare.
31. Ultin (200)	Ianoș Constanti-novică	1 ian. 1774	35	-	10	-	-	-	-	-	20	-	Clădirea școlii constă din două odăi și o bucătărie.
32. Beregsäu [Mare] (292)	Iancu Mihăilevici	1 mart. 1774	35	-	20	-	-	-	-	30	30	-	Până ce va fi ridicată școala, învățătorul urmează să-i instruiască pe copii în propria casă.
33. Parta (374)	Simion Popovici	1 mart. 1774	35	-	20	-	-	-	-	-	30	-	Invățătorul s-a obligat să-i învețe pe copii în propria casă, până când comuna va construi o școală.
34. Chipoda (137)	Martin Mihăilevici	1 mart. 1774	25	-	8	-	-	-	-	-	-	-	Comuna s-a angajat să-i ridică școala încă în această primăvară. Preotul Cristofor i-a sunat să trimită numai de către copilul la școală și să treacă în fața enoriașilor săi ca să o pildă bună.
35. Sag (184)	In prezent fără învățător												
36. Beregsäu Mic (107)	Petru Stoicov	1 mart. 1774	Comuna vine să-l scăpașă pe el și casa lui de toate dările, lucru de care și învățătorul a fost multumit.										Şcoala să se ridice încă în această primăvară.
37. Bobda (89)	Voemir Popescu	1 mart. 1774	10	-	10	-	-	-	-	-	-	250	Învățătorul va învăța tinerimea în propria casă: Govrilă lancov și Iovan lancov, doi oameni onorabili și binevoitori scoli.
38. Cenei (126)	Constantin Paulovici	1 mart. 1774	30	-	20	-	-	-	-	-	-	300	
39. Checea (188)	Anton Stoianovici	1 ian. 1774	40	-	20	-	-	-	-	-	-	300	
40. Cleri-Vîz [azi,Rado-jovo, în Serbia] (123)	Lazăr Nenadovici	1 mart. 1774	30	-	20	-	-	-	-	-	-	300	
41. Cerna [azi,Srpska Crna, în Serbia] (154)	Vasile Popovici	1 febr. 1774	30	-	15	-	-	-	-	-	-	300	

Al doilea document, după cum se poate deduce din rubrica "Observatii", pare a fi emis tot în 1774, după data de 1 aprilie.

[Textul original]

Entwurf

nach welchem, die Errichtung der Schulhäuser, in dem Lippaer District, und die Besoldung der Schulmeister festgesetzt worden.

Ortschaften, worinnen die Errichtung der Schulhäuser angetragten worden.	Ortschaften, worinnen keine Schulhäuser vorhanden, sondern dermalen ihre Kinder, in die, ihnen angewiesene(n) Schulen zu schicken haben.	Anmerkungen
1	2	3
1 Lippe (465)		Zu Lippa, ist das Schul-Haus, so aus 3. Zimmer, 1. Kuchel, und 1. Kammer bestehet, von guten Materialien a[n]no 1773 auf Unkosten der Kirche errichtet worden. Der Schulmeister Moyses Petrovics hat von 1. Martii 1774 jahr[lich] 100 Fl[orine] und 12. Klafter Brennholz.
2 Uzuszeu (104) mit	Schesztarovacz (118), und Dorgosh (85)	
3 Brusznik (101) mit	Petersch (44), und Zabalcz (59)	
4 Ohara (100) mit	Lapuschnik (142)	
5 Belotinczy (112) mit	Lalaschenz (135), und Kelmag (91)	
6 Vizma (114) mit	Spata (69), Radmanyeschle (102), Bara (165)	
7 Kizdia (157) mit	Szekasch (85), und Krivabara (47)	
8 Kuveschda (172) mit	Kekesch (40), und Labaschenzce (96).	
9 Stancsova (50) mit	Buzad (83), Hodosch (86), und Bresztovacz (82)	
10 Poschoga (96) mit	H[e]jrnáková (99), Duboki nadosh (58), Theesch (85), und Godinova (75).	
11 Capelnaszch (251)	Szalcsiva (71), und Butza (33) grosch (48).	
	Valyamare (72), und Capriora (138).	
12 Pirkisch (188) mit	Osztrovo (56), und Vereschmont (36).	
13 Bata (210) mit	Czela (122), und Bakamazeu (68).	
14 Aleusch (322)		
15 Ki[ein] St. Miklosch (161)		Allhier erhält Schulmeister Theodor Zacharievics, an jahr[licher] Besoldung 34 Fl[orine] von 1. April 1774.
16 Ferithyaz (171)		Schulmeister Pfarr-Geistlicher
17 Fibisch (260)		Ansenius Lazarevics hat jahr[lich] 44 Fl[orine] von 1. Januar 1774.
18 Fiszkul (161)		Die 4. Ortschaften Ferithyaz, Fibisch, Fiazkul, und Keszincz werden erst die Schulhäuser bauen, und hernach Schulmeister aufnehmen.
19 Keszincz (258)		Theodorus Jancovics, K[aiserlich] - K[öniglicher] Bar[ater] Illyr[iecher] Na[ti]o[nal]i - Schulen Director, m[anu] p[ropria]

[Traducere]

Proiect

prin care au fost stabilite ridicarea școlilor în districtul Lipova și salarizarea invățătorilor

Locații în care s-a propus ridicarea școlilor	Locații în care nu există clădiri școlare, ci copiii acestora trebuie trimisi în prezent la școlile indicate lor	Observații
1	2	3
1. Lipova (465)		
2. Ususău (104) cu	Șiștarovăț (118) și Dorgoș (85)	
3. Bruznic (101) cu	Patârș (44) și Zăbală (59)	
4. Ohaba [Română] (100) cu	Lăpușnic (142)	
5. Belotinț (112) cu	Lalașinț (135) și Chelmac (91)	
6. Vizma (114) cu	Spata (69), Rădmănești (102), Bâra (165).	
7. Chizdia [azi, Coșarii] (157) cu	Secaș (85) și Crivobara (47).	
8. Cuveșdia (172) cu	Chechileș (40) și Labașinț (96)	
9. Stanciova (50) cu	Buzad (83), Hodoș (86) și Brestovăț (82)	
10. Pojoga (96) cu	Herneacova (99), Nadâș (58), Teș (85) și Godinova ³ (75)	
11. Căpâlnaș (251) cu	Sâlciva (71) și Bulza (33), Groși (48)	
12. Birchis (189) cu	Valea Mare (72) și Câprioara (138)	
13. Bata (210) cu	Ostrov (56) și Virișmort (36)	
14. Aloș (322) cu	Tela (122) și Bacău de Mijloc (68)	
15. Sânnicolau Mic ⁴ (161) cu	
16. Firiteaz (171) cu	
17. Fibiș (260) cu	
18. Fiscut (181) cu	
19. Chesinț (258) cu	

La Lipova școală, constând din trei camere, o bucătărie și o cămară, a fost ridicată din materiale bune, în anul 1773, pe cheltuiala bisericii. Invățătorul Moise Petrovici are de la 1 martie 1774 100 florini și 12 stânjeni de lemn de foc pe an.

2) de la Urupulu până la Bata inclusiv, ieafă anuală a invățătorilor a fost hotărâtă la 40 florini în numerar, apoi 24 meți de fructe și 12 stânjeni de lemn de foc.

Aici invățătorul Teodor Zaharievici primește ca ieafă anuală 34 florini de la 1 aprilie 1774.

Invățătorul, preotul Arsenie Lazarevici, are de la 1 ianuarie 1774 44 florini pe an.

Cele patru localități, Firiteaz, Fibiș, Fiscut și Chesinț, vor construi mai întâi școlile, apoi vor primi invățători.

Teodor Lancovică, director chezaro-crăiesc al școlilor naționale din Banat, m[anu] p[ropria]

Al treilea document, pe care nu este mentionată nici o dată, este similar cu precedentul, concomitent cu care, mai mult ca sigur, a fost redactat.

[Textul original]

Entwurf

nach welchem, die Errichtung der Schul-Häuser, in dem Lugoscher District, und
die Besoldung der Schulmeister festgesetzt worden.

Ortschaften, worinnen die Erbauung der Schulhäuser anggetragen worden.	Ortschaften, worinnen keine Schulhäuser vorfindig, sondern dermahlen ihre Kinder in die ihnen angewiesene[n] Schulen zu schicken haben.	Anmerkungen
1	2	3
1. Lugosch (800) mit	Tapia (72), Harmadia (41), Lugoschel (172) und Oloschag (122).	1) Es ist überhaubt, für einen-jeden Schulmeister jährlich 60 Fl[orine], 12 Metzen Frucht und 12 Metzen Kukurucz, dann 12 Klafter Brennholz, festgesetzt worden.
2 Szakosch(435) mit	Viszak (232).	
3 Boldur (120) mit	Szinerszig (100), und Hodosch (100).	
4 Sylha (160) mit	Heserisch (50), Valjalunka (30), und Nevrinscha (40).	
5 Herendiesl(180) mit	Satulmik (68), und Honorisch (100).	
6 Costill (114) mit	Gruin (55), Perul (41), und Klein Costill (25).	
7 Bellincze(250) mit	Kizeteu (132).	
8 Ohaba (170) mit	Fikatar (122), Dragojeschte (109), und Schabar (88).	
9 Topolovacz(195) mit	Klein Topolovacz (23), Schuschtra (122), und Kralovszig (58).	
10 Budin (134) mit	Iktar (116), und Schuschanovecz (158).	
11 Hrasiasch(107) mit	Lucaretz (60), Panyova (68), und Babscha (93).	
12 Ballinz (55) mit	Tergovischté (51), und Fadimak (102).	
13 Kladova (105) mit	Kutinya (83), Leucuscheschte (63), Jerschnik (42), und Ohaba Lunka (41).	
14 Rakita (142) mit	Monostur (49), Remeta (69), und Bunya (47).	
15 Dubescht (90) mit	Topla (34), und Padurany (30).	
16 Klcsova (134) mit	Suszaný (78).	
17 Szudniasch(81) mit	Schupaný (72).	
18 Boschur (80) mit	Szecseny (41).	
19 Botinyeschte (84) mit	Szurduk (80).	
20 Szarazan(48) mit	Poganyeschte (78), und Berna (42).	
21 Schureschte (33) mit	Drinova (62), und Botyeschte (33).	
22 Ferdja (173) mit	Hauscheschte (38).	
23 Kurtya (107) mit	Krivina (48), Petrosza (38), Farascheschte (31), Poenne (40), Rumunyeschte (69), Gojseschte (19), und Tomeschte (52).	
24 Glavna (108) mit	Lunkani (38), Schupunyeschte (62), Zolt (46), Drakszynyeschte (42), Mudnik (34), und Bukovecz (123).	
25 Fatschet (116)mit	Poverschen (41), Baszyeschte (61), Bikisch(81) Vetza (34), und Batyeschte (73).	
26 Schinteschte(142) mit	Termereschte (121), Marcsina(58), Zoran (31), Nemescheschte (20), und Coschtei (45).	Theodorus Jankovics. K[aiserlich]-K[öniglicher] Banat(er) Illyr[ischer] Na[ti]o[na]l-Schulen Director m[anu] p[ropria]
27 Koschava (94)mit	Branyeschte (76), Bryazova (59), Humoschta (37), und Cochevicza (15).	

Proiect

prin care au fost stabilite ridicarea școlilor în districtul Lugoj și salarizarea învățătorilor

Localități în care s-a propus construirea școlilor	Localități în care nu există clădiri școlare, ci copiii acestora trebuie trimiși în prezent la școlile indicate lor	Observații
1	2	3
1. Lugoj (800) cu	Tapia (72), Armadie ⁵ (41), Lugojel (172) și Oloșag (122)	1) S-a stabilit, în general, pentru fiecare învățător în parte cîte 60 florini, 12 meci de fructe, 12 meci de porumb, apoi 12 stânjeni de lemn de foc pe an.
2. Sacoșu [Turcesc] (435) cu	Vișag (232)	2) Compania Comercială Greacă și comuna Lugoj au fixat pentru întreținerea a doi învățători, pentru copiii greci și români, 300 florini, 24 meci de fructe și 24 meci de porumb, apoi 30 de stânjeni de lemn de foc pe an. Pentru ușurarea acestor speze însă, vor contribui proporțional și localitățile Tapia, Armadie, Lugojel și Oloșag, care și fără asta trebuie să-și trimîndă copiii la școală din Lugoj.
3. Boldur (120) cu	Sinersig (100) și Hodoș (100)	
4. Sâlha ⁶ (160) cu	Hezeris (50), Valea Lungă [Română] (30) și Nevrincea (40)	
5. Herendeniști (180) cu	Satu Mic [azi, Victor Vlad Delamarina] (68) și Honorici (100)	
6. Coșteiu (114) cu	Gruni (55), Paru (41) și Coșteiu Mic ⁶ (25)	
7. Belinț (250) cu	Chizătău (132)	
8. Ohaba-[Forgaci] (170) cu	Ficătar (122), Dragoiești (109) și Jebăr (88)	
9. Topolovățu Mare (195) cu	Topolovățu Mic (23), Şuștra (122) și Cralovă ⁷ (58)	
10. Budinț (134) cu	Ictar (116) și Șanovița (158)	
11. Hislaș (107) cu	Lucareț (60), Paniova (68) și Babșa (93)	
12. Belinț (55) cu	Târgoviște (51) și Fădărinc (102)	
13. Clădova (105) cu	Cutina (83), Leucușești (63), Iersnic (42) și Ohaba Lungă (41)	
14. Răchita (142) cu	Mănăștiur (49), Remetea [Lunca] (69) și Bunea [Mare] (47)	
15. Dubești (90) cu	Topla (34) și Pădurani (30)	
16. Ciclovia (134) cu	Susani (78)	
17. Sudriș (81) cu	Jupani (72)	
18. Bujoru [azi, Traian Vuia] (80) cu	Săceni (41)	
19. Botinești (84) cu	Surduc (80)	
20. Sărăzani (48) cu	Pogănești (78) și Bârna (42)	
21. Jurești (33) cu	Drinova (62) și Boleshti (33)	
22. Fărdea (173) cu	Hăuzești (38)	
23. Curtea (107) cu	Crivina (48), Pietroasa (38), Fărășești (31), Poieni (40), Românești (69), Goizești ⁸ (19) și Tomești (52)	
24. Gladna Română (108) cu	Luncani (38), Jupănești (62), Zolt (46), Drăgoi- nești (42), Mâlnicu [Mic] (34) și Bucovăț (123)	
25. Fâgel (116) cu	Povârgina (41), Bâseshti [azi, Begheiu Mic] (61), Bichigi (81), Veļa ⁹ (34) și Bâteshti (73)	
26. Sintești (142) cu	Temerești (121), Margina (58), Zorani (31), Nemeșești (20) și Coșteiu [de Sus] (45)	
27. Coșava (94) cu	Brânești (76), Breazova (59), Homojdia (37) și Coșevita (15)	Teodor Iancovici, director chezaro-crăiesc al școlilor naționale ilirice din Banat, [în]anu] [propriu]

Al patrulea document, pe care noi îl posedăm microfilmat, provine din secția Cancelaria Aulică Ungară a Arhivelor de Stat din Budapesta și figurează sub nr. 173 în *Index und Registraturbuch in Schulsachen*.

După rezumarea unui raport întocmit de același Teodor Jancovici cu privire la starea învățământului public din subordinea sa în primăvara lui 1777, autoritatea țutelară adoptă o rezoluție, în data de 16 iunie 1777, din care ne putem da seama de mai multe lucruri avute în vedere de sesizarea directorului de Mirievo.

[Textul original]

173) Jancovics v(on) Miryevo Illyrisch [er] Schul Director, macht verschi[e]dene Vorstellungen, über das Normal Schulweesen, ansichtig und zum Theile gar nicht eingehende Besoldung und Deputaten deren Schulmeistern, dann wegen Zurichtung deren Schulhäusern, Schülung deren Kindern in der Klasse, Assistenzleistung deren Schulmeistern und andere in das Schulweesen cinschlagende gegenstände.

Erledigung

Mitt[e]ls Extract[s] an die Landsstelle, wegen deren Schulmeistern bestimmt und künftigen Bestimmung deren Besoldungen. 2do an das Lugscher Kre'samt, wegen Zurichtung der Schulhäuser zu Belinz und Costile. 3mo an das Werschezer Kre'samt, wegen Herstellung des Schulhauses zu Fiezesch und Bezahl[en] des Schulmeisters allda. 4to an das Temesvarer Kre'samt, wegen des Besoldungs Ausstand[s] fur den Syrbovaer Schulmeister Radul Muntjan. 5° an das Lugscher Kre'samt, wegen Eintreibung der von dem Facseter Unterverwalter Mediero für den Coschovaer Schulmeister empfangene Besoldung. 6° an Lugscher Kre'samt, wegen der ausständigen Besoldung für den Budinzer Schulmeister Janosch Jankovics. 7mo an mehr besagtes Kre'samt wegen der Besoldung des Lugscher Schulmeister[s] Moyses Jancovics. 8° Extract an die Landesstelle, wie sich die Lehrer be' den Trivial Schulen, wann diese ihr Lehramt auf sagen wollen, zu verhalten und 9mo an Temesvarer Kre'samt, wegen der Holzerfordernisse zu Errichtung des Dolvadier Schulhäus[es][?] 16ten Jun 1777.

[Traducere]

173) Jancovici de Mirievo, director școlar iliric, face diferite arătări despre învățământul public normal și leafa și veniturile în natură ale învățătorilor, în parte nestabile, apoi cu privire la punerea în rânduială a școlilor, instruirea copiilor în clasă, prestația învățătorilor și alte lucruri care țin de instrucția publică.

Rezoluție

Hotărâște [adresarea], prin extras, către autoritatea teritorială, în privința învățătorilor și a statoricirii de-aici înainte a lefurilor. Al 2-lea, către Oficiul Districtual

Lugoj, în privința punerii în rânduială a școlilor din Belinț și Coșteiu. Al 3-lea, către Oficiul Districtual Vârșet, în privința reparării școlii din Fizeș și a platii invățătorului de aici. Al 4-lea, către Oficiul Districtual Timișoara, în privința achitării simbriei invățătorului Radu Munteanu din Sârbova. Al 5-lea, către Oficiul Districtual Lugoj, în privința incasării simbriei primite de subadministratorul Medieru din Făget pentru invățătorul din Coșava. Al 6-lea, către Oficiul Districtual Lugoj, în privința simbriei restante pentru invățătorul Ianoș Lancovici din Budinț. Al 7-lea, către oficiul mai sus-pomenit, în privința simbriei invățătorului Moise Lancovici din Lugoj. Al 8-lea, extras către autoritatea teritorială de felul în care se comportă invățătorii în școlile triviale, în cazul în care oficiul școlar respectiv vrea să-i dea afară pe aceștia, și al 9-lea, către Oficiul Districtual Timișoara, în privința cerințelor de lemn pentru ridicarea școlii din Tolvădia [azi, Livezile].[?] 16 iunie 1777.

NOTE

¹ Met, pl. meti (bän.), măsură de capacitate - mierță vieneză (Wiener Metze) - echivalentă cu 61,487 l; 1 stânjen lemne de foc (Wiener Klafler Brennholz)=0,341 m.c.; 1 florin=60 creițari.

² În lecțiunea lui V. Țircovnicu, Sohezvar, este vorba de un fost depozit de sare de lângă Remetea Mare, cele două localități având împreună 174 de case în 1776 (ȚIRCOVNICU, p. 140). Același nume este interpretat ca Ciciora (SUCIU, CONSTANTINESCU), localitate care forma cu Remetea Mare o singură parohie la 1767 (p. 304), cu un număr total de 176 de case (p. 369). Rămâne încă de văzut cum sună cu adevărat în românește numele cătunului ce, probabil, a fost înglobat cu timpul la Remetea Mare.

³ Satul nu mai există astăzi, fiind înglobat, probabil, la Stanciova. În secolul al XIV-lea, o Godin-falva este amintită alături de Herneacova și Stanciova (v. J. Stitzl, *Aus der Vergangenheit und Gegenwart der Grossgemeinde Rekasch*, Timișoara, 1924). Aceasta figurează la 1471 sub numele Godinfalwa și Godynawcz, iar la 1473 sub acela de Godywfalwa (SUCIU, p. 333). La 1776 Godinova și Stanciova formează o singură parohie cu 95 de case (SUCIU, CONSTANTINESCU, p. 375; în aceeași sursă, la p. 340, localitatea este trecută sub numele Godinești, cu referire chiar la documentul de care ne ocupăm aici).

⁴ Satul nu trebuie confundat cu Sânnicolau Mic, localitate înglobată la Arad. Este vorba de o așezare dispărută azi, care se află pe lîngă Chesinț, atestată în 1471 sub numele Szent-Miklos Thelke (SUCIU, p. 407). În 1767 avea două parohii, la fel în 1776, când număra 161 de case (SUCIU, CONSTANTINESCU, p. 313, resp. 375). O altă sursă indică 154 de case în 1777 (RADU, ONCIULESCU, p. 320).

⁵ Localitate înglobată azi la Tapia.

⁶ Localități înglobate azi la Coșteiu.

⁷ Localitate înglobată azi la Românești.

⁸ Localitate dispărută azi, greșit identificată cu Petroasa Mare

(ȚÎRCOVNICU, p. 140). Ea figurează între Băsești [Begheiu Mic] și Bătești la 1365 - Vechesecu și Wechepataka, 1511 - Wecha, 1690-1700 - Yeza, 1717 - Veka, 1723 - Veszua, 1743 - Wetza (SUCIU, p. 419). În 1776 era parohie cu 34 de case, în anul următor este pomenită având școală împreună cu Bătești (SUCIU, CONSTANTINESCU, p. 378, resp. 380), iar în 1777 apare cu 33 de case (RADU, ONCIULESCU, p. 316).

BIBLIOGRAFIE

- RADU, ONCIULESCU - Petru Radu, Dimitrie Onciulescu, *Contribuții la istoria învățământului din Banat pînă la 1800*, București, 1977
- SUCIU - Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, vol. II, 1968
- SUCIU, CONSTANTINESCU - I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1980
- ȚÎRCOVNICU - Victor Țircovnicu, *Istoria învățământului din Banat pînă la anul 1800*, București, 1978

UNBEKANNT DOKUMENTE BEZÜGLICH DIE ANFÄNGE DES UNTERRICHTSWESENS IM BANAT

Zusammenfassung

Der Verfasser veröffentlicht zum ersten Mal vier Dokumente (samt ihrer Übersetzung aus dem Deutschen ins Rumänische) mit Bezug auf den Anfang des Banater Schulwesens. Die ersten drei, die aus dem Jahre 1774 datieren, stammen aus dem Archiv Vojvodine, Sremski Karlovci, und wurden von Theodorus Ivanovics Jancovics von Miryevo, «K. K. Banater Illirischer National - Schulen Director», niedergeschrieben. Das vierte, das am 16 Juni 1777 abgefasst wurde, ist eine Erledigung der Landesstelle in Anbetracht eines Berichts desselben Theodorus I. Jancovics über den Zustand des Schulwesens mehrerer Banater Ortschaften und stammt aus dem Magyar Országos Levéltár, Budapest.